

Hulkar RAJABOVA,
ToshDO'TAU mustaqil izlanuvchisi

PhD, dotsent N.To'xtayeva taqrizi asosida

**QISSADA EKZISTENSIAL QAHRAMON VA UNING JONZODLAR BILAN YASHASH MOTIVI (SHUHRAT
MATKARIMNING "MAQAR" QISSASI MISOLIDA)**

Annotatsiya

Maqolada ekzistensial qahramonlar odatda jamiyatdan chetga surilgan, o'z xayollari, tuyg'ular va ichki qarama-qarshiliklari bilan kurashadigan shaxslar xususida so'z yuritilib, ularning ko'pincha o'z hayotining mohiyatini izlashi yoki mavjudlikning bekorligini his qilishi tahlilga tortiladi. Shuningdek, ekzistensial qahramon va jonzodlar (hayvonlar, tabiat, afsonaviy mavjudotlar) o'rtasidagi munosabatning turli ma'nolari talqin qilinadi.

Kalit so'zlar: Ekzistensial qahramon, qissa, hayot, obraz, harakter, yolg'izlik, voqea.

**EXISTENTIAL HERO IN THE STORY AND HIS MOTIVE OF LIVING WITH CREATURES (ON THE EXAMPLE OF
SHUHRAT MATKARIM'S STORY "MAKAR")**

Annotation

The article discusses existential heroes, usually individuals who are excluded from society, struggling with their fantasies, emotions, and internal contradictions, and analyzes their often searching for the meaning of their lives or feeling the futility of existence. It also explains the various meanings of the relationship between the existential hero and creatures (animals, nature, mythical creatures).

Key words: Existential hero, story, life, image, character, loneliness, event.

**ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЙ ГЕРОЙ В ИСТОРИИ И ЕГО МОТИВ ЖИЗНИ С СОЗДАНИЯМИ (НА ПРИМЕРЕ
РАССКАЗА ШУХРАТА МАТКАРИМА «МАКАР»)**

Аннотация

В статье рассматриваются экзистенциальные герои, как правило, люди, которые маргинализированы обществом и борются со своими фантазиями, эмоциями и внутренними конфликтами. Анализируется их поиск смысла жизни или чувство тщетности существования. Интерпретируются также различные смыслы взаимоотношений экзистенциального героя с существами (животными, природой, мифическими существами).

Ключевые слова: Экзистенциальный герой, история, жизнь, образ, характер, одиночество, событие.

Kirish. Yozuvchilar bor-ki, hayol ummoni tubidan rango-rang badiiy so'z – marvaridlarini terib, shunday hayoliy obraz yaratadi-ki, u haqiqiy hayotday go'zal va takrorlanmasdir. Yana yozuvchi bor-ki, voqealar, syujet, qahramonlarni o'ylab topmaydi, ularni real hayotda qanday bo'lsa shundayligicha tasvirlaydi. Yozuvchi Shuhrat Matkarim hayotda ko'rgan kechirganlarini qog'ozga tushiradi. Hech qanday hayoliy to'qimasiz qahramonlarini yaratmaydi, ular bilan birga nafas oladi, umrguzaronlik qiladi.

Shuhrat Matkarim qissalaridagi obrazlarning hayotda ham prototiplari bor. Yozuvchini qaysidir voqea, voqelik yoki atrofidagi biror kishining xarakteri ta'sirlantirsa shu zahotiyoq ularni asarlarining obrazlariga aylantiradi. Barchaga ma'lum qoida - yozuvchi o'zi ko'zlagan g'oyani olib chiqishi uchun faqat real hayot va faqat real obrazlardan foydalanmaydi. Boriga qo'shib-chatadi, yo'g'ini o'ylab topadi. Shuning uchun asardagi obrazlarning faqat real yoki faqat to'qima bo'lishi juda qiyin. Xuddi pishiq mato ishlab chiqarish uchun sanoatchilar tabiiy tolaga ma'lum miqdorda sun'iy qo'shgani kabi yozuvchi ham asarlarida ham real, ham xayoliy to'qima obrazlarni uyg'un qo'llaydi. Asosiy gap obrazning hayoliy yoki to'qima bo'lishida emas. Eng muhimi yozuvchi o'zi ko'zlagan fikrini ta'sirli bir tarzda o'quvchiga yetkaza olishidadir. Obraz u xoh to'qima (hayoliy) xoh real bo'lsin o'quvchini hayratlantirishi, hayajonlantirishi, yig'latishi, kuldirishi kerak. Buning uchun esa yozuvchidan iqtidor va mahorat talab qilinadi. Huddi shunday Shuhrat Matkarim ta'kidlaganidek, qariya Maqar obrazi ham yozuvchi atrofidagi bir shoira tanishining otasi haqidagi gurgunlaridan tug'ildi.

Maqar-o'zbek otalariga xos fazilatlarini o'zida mujassam etgan qadriyat namunasi. Maqar – ko'ngil odami. Birovga qattiq gapirmaydigan, ming azob bilan qarmoqqa tushirgan baliqlarini uning yo'lini ko'z tikib, ko'chani to'ldirib, "ana Maqar kelayotir, ana itil" deya, qichqirayotgan bola-baqraga ulashgan, qishloqdagi

har bir kishining yetti pushtigacha biladigan, so'rashadigan mehr-oqibat odami. Masalaning yana bir tomoni Maqar cholning o'z ismi emas. Uning asl ismi Husinboy, bir vaqtloari mulla qulog'iga shunday deb azon aytgan. Bir sabab bilan tuman voyenkomi u bilan muloqotda, "Spasibo Makar Mitrofonovich!" deydi. Makar Mitrofonovich deb o'ris o'zining ismini aytdimi yo Ho'sinboyshga shunday murojaat qildimi bu qorong'u. Ammo odamlar endi Ho'sinboyga Makar Mitrofonovich, Makar Mitrofonovich, keyin Makar, Makar deb murojaat qiladilar. Keyinchalik xalqning tilida Makar Maqarga aylanadi va Ho'sinboy Maqarga aylanadi. Xalq ichida Husinboyning Makarga, Makarning Maqarga aylanishi esa qissaga o'zgacha estetik zavq beradi.

Ha, "Maqar" u yoki bu, o'zga insonlar haqida emas. Bu qissa bugun bilan erta o'rtasidagi mavjud bo'lgan oraliq haqida. Bu asar bir avlod bilan ikkinchi avlod o'rtasida uzilib qolgan ko'priq haqida. Bu qissa go'dagini jajji qo'lchalaridan tutib, tetapoya qildirgan, endi esa qo'llari havoda qolgan qaltiroq barmoqlar haqida. Bu kitob bir zamonlar halovatini o'ylamay dardlarini ichga yutib, alla aytib, farzandining har qanday orzularini ro'yobga chiqargan, hech nimaga zoriqtirmagan, o'zi farzandlar diydoriga zoriqqan, ayni dam jim qolgan lablar haqida. Eng yomoni men uchun nima qildinglar, deya iddao qiladigan farzandlar haqida. Bu qissa o'kinch bilan yozilgan mehr-oqibat haqida.

Xuddi shunday, "Maqar" chol ham baliqchilik ketidan ro'zg'orini tebratgan, farzandlarini boqqan ayni paytda esa o'ziga qarilikdan butun a'zoyi badani og'riqdan ingrayotgan, ko'rimsiz qarib-churib ado bo'lgan itni hamroh qilgan yolg'izlikdagi inson obrazi. Ichidagi bor dardini, oilasi, bolalari haqidagi gaplarini, bir emas, ikki emas o'n nafar farzandi o'rniga "Xorazm yo'lbarisi" (chol hamrohini shunday ta'rifiydi) itga to'kib sochadi.

Ikki qari do'st. Eng qizig'i, bir tomon faqat gapiradi, ikkinchi tomon esa jimgina tinglaydi.

Maqar - ekzistensial qahramon. U hayotning ma'nosi, erkinlik va tanlov, yolg'izlik, begonalik kabi mavzular bilan kurashadi. Maqar jamiyatga moslasha olmaydi. O'z hayotining ma'nosini anglashga kirishadi. Insonlarning mavjudligidagi ziddiyatlarni boshidan kechiradi. U jamiyat bilan kelishib yashashda qiynaladi. O'zini atrofdagilarga nisbatan begona hisoblaydi. Lekin "u atrofdagilarni yetti urug'igacha taniydi. U suhbatdoshingning faqat o'zini, oilasini emas, ularning qishloqda ne chotig'i(eng uzoq qarindosh) bo'lsa hammasini bir-bir so'rab chiqadi. Ba'zilar gohida dovdirab ham qoladi. "Kimni aytayotirsiz, Xusen ota? Falonkas deganingiz kiim?" Maqar miyig'ida kuladi. So'ng jiddiy tortib so'rayotgan odamining u bilan qanday qarindoshligini tushintiradi[1]."

Ba'zilarga bu so'rashish yoqmaydi. Uning bu odatini "Vos-vos bo'lib qolgan bu qarri" deydi. Aslida hozir ham qishloq va ovullarda yoshi kattalar kichiklardan yetti pushitini so'rash odatini kanda qilishmaydi. To'g'ri shaharda bunday qadriyatlar kulguli bo'lib ko'rinar, biroq yozuvchining qiynagan asl mohiyat ham bugungi yoshlarning o'tmish ajdodlari yaqin qarindoshlaridan uzoqlashib, qarindosh-urug'ini tanimay borayotgani o'rtada jigarchilik, urug'chilik kabi qadriyatlarning unutilayotgani Maqar obrazi orqali o'ylantiradi.

Maqar hayotning ma'nosi va ahloqiy tanlovlar orasida azoblanadi.

U dunyoni tushunarsiz va ma'nosiz deb biladi. Hattoki o'zining harakatlarini ham shubha ostiga qo'yadi.

Ekzistensial qahramonlar Albert Kamyu – "Begona" (Merso), Frans Kafka – "Jarayon" (Yozef K.), Fyodor Dostoyevskiy – "Yerto'ladagi odam" asarlarida ham ko'rish mumkin. Shuhrat Matkarimning Maqar qissasi qahramoni ham o'zining mavjudligini chuqur tahlil qiladi, hayot va o'lim orasidagi noaniqlikdan aziyat chekadi va tanlov erkinligi unga og'irlik qiladi.

Shuhrat Matkarimning Maqar obrazi o'z hayoti uchun javobgarlikni o'zi his qiladi, birovga og'ir yuk bo'lishni istamaydi. Nafaqaga chiqib ham bekor o'tirmadi.

"Lekin qarri ham odam, non yegisi, o'ynagisi, kulgusi keladi. Uyida o'tirsa ichi qisadi. Shuning uchun ina, oyog'imni zo'rg'a sudrab bo'lsa ham, to'rva xaltamni sudrab yuribman. Kampir borma, deydi ko'lga. Lekin bolalarga tarqatganimdan qolganini sotsam besh-olti tanga bo'ladi-da. "Meloch, no priyatno", degan o'ris. Kimning qo'lga qarab o'tirasan. Ming bolang bo'lsa-da, bir tiyin ham so'rab bo'lmas ekan. Qiziq, a? Ota berish, bola olish uchun yaralgan ekan. Aksincha emas. Keyin uyda o'tirib ne ish etaman? It qirqamanmi? Shundiy desam ham, kampir, o'tiring- o'tiring, pensiyangiz yetib ortadi, deydi. Ayy, pensiya degani ne? Uning ham egalari bor. Oqtiqlar, bolalar. Hammaning haqqi bor-da, shu xukumat beradigan pensiyada. Hammasi bering, bering, sizniki tavarik, deydi. Ay, o'lmagay bular. Bermay ne ish eta? Orqalab ketadimi? Kampir bechora meni qayg'uradi, bilaman. Tuvri, avvallari ko'lga kayf uchun chiqar edim. Yosh edim. Hech narsa bilinmas edi. Lekin endi kuni bilan ko'ldalavlab[2] yurish og'irlik qilayotir."

Ma'lumki qissalarda obrazlarning jon zodlar bilan hayot kechirishi yozuvchining qahramonning ruhiy talqini xususan, uning ichki kechinmalari, his-tuyg'ulari va ijtimoiy muhitga munosabatini ifodalashning ramziy shaklidir. Bu esa turli ruhiy jarayonlar va insonning shaxsiy rivojlanish jarayoni bilan bog'liq bo'ladi.

Maqar qissasida ham it obrazi orqali insonning ichki qo'rquvlarini yoki hayotiy qiyinchiliklarini ifodalagan. Yozuvchi qissada bosh qahramonning it obrazi bilan butun kunni o'tkazishi uning yolg'izlik motivi bilan bog'laydi.

Bu holat qahramonning ichki dunyosi, jamiyatdan ajralishi yoki o'zini tushunish jarayonini ifodalagan.

Adabiyotda bunday syujetlar turli ruhiy va falsafiy talqinlarga ega.

1. Jamiyatdan ajralish va yolg'izlik

Ba'zi qahramonlar jamiyatda o'z o'rnini topa olmagan uchun jon zodlar bilan yashaydi. Bu shuni anglatadiki, qahramonning ichki yolg'izligi tashqi dunyo bilan bog'liq muammolarga asoslangan.

"Maqar bolalari haqida o'ylaganda hamisha yuragining bir muyushida yaxshigina bir yoriq borday sezadi"[3] Bir kun

kelib shu o'zim deb o'ylagan bolasi yot odamga aylansa yomon ekan.

2. Ichki yolg'izlik va o'zini anglash

Maqar jismonan yolg'iz emas. Uning xotini va o'n nafar farzandi bor. Biroq Maqar ruhiy jihatdan o'zini tanho his qiladi. U insonlardan uzoqlashib, jon zodlar bilan yashashni tanlaydi. Maqar Xorazm Yo'lbarisi orqali o'zini anglay boshlaydi.

Maqarda alternativ do'stlik va hissiy ehtiyojlar ham bor. Maqar Xorazm Yulbarisi bilan do'stlashib, o'zining yolg'izligini bartaraf etadi. U shu iti orqali hissiy ehtiyojlarini qondiradi.

"Maqar baliqdan har kuni shunday qaytadi. Ko'ldan chiqishi bilan uni Xorazm yo'lbarisi kutib oladi. Xorazm yo'lbarisi bu bir cho'poniti. Qarib – churib, hech narsaga yaramay qolgan bir jonivor. U bu yerda bundan besh-o'n yillar oldin paydo bo'ldi. Shu vaqtda ham u juda qari edi. Hozir ham o'shandagiday, go'yo vaqt unga ta'sir etmayotdigandek. Shu-shu salvirab, qaltirab - qaqshab, zo'rg'a odim otishi. Shu-shu mayus ko'zlar. Faqat semirgan. Junlari yaltirab o'ziga kelib qolgan. Uning ne yerdan kelganligini, kimniki bo'lganligini hech kim bilmaydi[4]."

Maqar chol it obrazi orqali ezgulik va yovuzlik chegarasida bo'ladi. Bu bilan uning ichki dunyosidagi zulmat va yolg'izlik o'zining yaxshi va yomon tomonini anglashga yordam beradi. Maqar yana iti bilan do'stlashib mukammal dunyodan qochish istagida yashaydi.

Qissada it bilan o'rtoqlashish faqatgina yolg'izlik ramzi emas balki bu yolg'izlik ijtimoiy, hissiy yoki falsafiy bo'lib, bu qahramonning muammolaridan qochish yo'li ham bo'lgan. Maqar it do'sti bilan ichki o'sish va o'zini anglash jarayonini ham boshidan o'tkazadi.

Shuhrat Matkarim Maqar qissasi orqali ekologik muammolarni ham talqin qilgan. Xususan "Maqar"da inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar, ekologik muammolar ham o'ziga xos ramzlar orqali aks ettirilgan. Qissada qahramonning boshidan kechirganlari nafaqat insoniy hayot falsafasi, balki tabiat bilan uyg'unlik masalasini ham ko'rsatib beradi.

Makarning ota-bobolari ham shu qum etagida yashagan. Qum ichidagi ko'llarning son-sanog'i yo'q edi. Uydin chiqib bir odim otilsa ko'lga kirilardi. "Hayyy, ne degan ko'llar bor ediii?" xo'rsindi Maqar. "Bir xalta baliq tutish hech gap emas edi. Tirsakdan kamini olmas edik, kichkina, deb. Hammasidan mazali baliq suvan edi. Haa, loyli suvlarda bakra ham bo'lar edi. Tumshug'i sunchik, og'zi tomog'ining ostida, qorni quyruq'ining yonida bo'lar edi. Sal yursang bir-birlarining ortiga yashiringan qumtepalar. Sariq, qo'ng'ir kenglikning cheki ko'rinmaydi. Ko'z olding jimirlab ketadi. Ularning bag'ridagi sanoqsiz ko'llarni tasavvur etaman. Qumliklar ichida paydo bo'lgan ko'llar Xorazm tabiatining chinakam mo'jizasi. Cheksiz qumlik va o'rtada ko'm-ko'k ko'llar tizimi. Bular meni rom etadi[5]."

Xorazm yo'lbarisi – tabiiy muhit va inson munosabatining ramzi.

"O'sha kuni Maqar odatdagiday ko'ldan orqalanib chiqdi. Qarasa so'qmoqda bir narsa yotibdi. Bir g'altak tuproq uyumiday. Go'yo kimdir ko'lining qora uyug'ini olgan-u, shu yerga to'kkan - ketgan. "Bu ne ekan?" o'yladi Maqar. "Itga o'xshiyimi?" Notanish jonivor boshini qorni ustiga qo'yib yotar, junlari hurpaygan, dag'al va ko'rimsiz edi."

Shuhrat Matkarim Maqar qissasida tabiatga bo'lgan beparvolik va yovuz munosabatning oqibatlaridan so'zlaydi.

"Otamning aytishiga qaraganda biz bu yerga yangi ko'chib kelgan paytlarimizda qumliq bundan ancha keng bo'lgan ekan. Hozir esa mana, qumlar ham kundan-kun qisqarib borayotir. Sababi qumning to'rt tarafiga qudratli traktorlar solingan. Qum ayovsiz tekislanib, yerlar ochilmoqda. Sal epaqaga kelgan yerlarida uylar, ba'zan baland-baland ko'p qavatli domlar solinmoqda. Bir vaqtlar top-toza bo'lgan, turli hasharotlar-u, jon zodlarga makon bo'lgan qum yuziga hozir qarab bo'lmaydi. Hamma yerda inson qadami yetganligining isboti. Uyum-uyum qurilish ashyolari, ziyofatlardan keyin unutilib qoldirilgan konserva qutilari, shisha, qog'oz, plastik idishlar. Ular cho'ling gulday chehrasiga toshgan yiringli toshmalarga o'xshaydi. Juda xunuk ko'rinish. O'ylab qolaman. Nega hech kim od solmaydi, hamma jim[6]?"

"Maqar" qissasida yana ekologik muammolar va insoniy loqaydlikni tarannum etadi. Qissada yozuvchi hayvonlar va tabiat

insonlarning noto'g'ri munosabati tufayli zarar ko'rayotganidan odamlarni ogohlantiradi.

“Yovuz kuchlar, u qanday ko'rinishga ega bo'lmasin, hech kimga halaqiti bo'lmagan tabiatimizning mana shunday mo'jizalarini - hayvonot-u nabobotini mahv qilishga chog'langani qanchalik ayanchli. Shularni o'ylaganda beixtiyor xitob qilgisi keladi kishining: Ey, birodarlar! Bu ne degan gap? Do'ppini boshdan olib, bir o'ylab ko'ring. Cho'lda o'z kunini o'zi ko'rib yurgan qumpishikmi, yumronqoziq yo bo'lmasa beozorgina tovushqon sizdan bir tishlam non yo uyingizning bir xonasini so'rab keldimi? YO tinchingizni buzdimi? Bunday bo'lishi tugul, ular sizlarning uzoqdan eshitaladigan tovushlaringizdan ham cho'chishadi. Chunki biz ongli, aqli yovuzmiz-da. Payt poylaymiz, beozorgina jonivorlarga qarshi tish tirnog'imizgacha qurollanamiz. Miltiq, pichoq, sanchqi va hakoza. Insonmiz, rahmdilmiz, deysiz-u, tabiatga nisbatan yovuzlik ishlatishga qo'limizda bo'lgan-u, bo'lmagan barcha imkoniyatlardan beayov foydalanamiz. O'ldirsak bo'ldi tabiatni. Bizga hayvonmi, qushmi farqi yo'q. Ularning qoni bilan nafsimizni qondiramiz, bolalarimizga yediramiz ularning go'shtini. Ammo bu jonivorlarning ham joni, bolalari, jufti-haloli borligini xayolimizga ham keltirmaymiz. Shuning uchun ular bizni uzoqdan ko'rishi bilan qochishadi. Lekin biz ularni yovvoyi, yirtqichlar deymiz. Lekin haqiqiy yirtqich biz bo'lamiz. Agar tirikchilik qilish zarurati bo'lmaganda edi, uylaridan jimitdek masofaga ham chiqmagan bo'lar edi. Ammo ular ham qorinlarini to'ydirishlari, bolalarini boqishlari kerak. Shuning uchun uyasidan, inidan, uylaridan chiqishga majbur. Lekin shunda ham bizni bezovta qilishmaydi, bizni o'ldirish, yeyish maqsadida uyimizga qurol ko'tarib kelishmaydi. Och qolishsa ham bunday qilishmaydi, qilisholmaydi. Ochlikdan o'lib ketaverishadi. Biz esa ularni o'ldirib ham kifoyalanmaymiz, vatanlarini - cho'llarni tekislab, o'rmonlarni kesamiz. Biz o'zimizning besh kunlik dunyoimiz, o'zimizning huzur - halovatimiz uchun ularning yurtlarida baland-baland uylar quramiz, o'n barmog'imizni og'zimizga tiqamiz. Hamma yoqqa chang solib yotibmiz, xattoki qumlariga ham. Bir kun kelib shu qumlariga tiqilib o'lib ketishimizni xayolimizga ham keltirmaymiz”.

Qissada yozuvchi real hayotdagi ekologik muammolarni aks ettiradi. Qissa o'quvchiga oyna tutadi: yovvoyi hayvonlarning yo'q bo'lib ketishi – bugungi dunyoda ko'plab hayvonlar inson faoliyati natijasida qirilib ketmoqda. Tabiatni muhofaza qilishning ahamiyati – inson tabiat bilan uyg'un yashamasa, ekologik muvozanat buziladi.

Qissada inson va hayvon o'rtasidagi aloqa juda ta'sirli keltirilgan. Bu real hayotda insonlarning tabiat oldidagi mas'uliyatini eslatadi. Agar inson tabiatni asramasa, oxir-oqibat o'zi ham zarar ko'radi.

“Mana Orol nichik bo'lgan bir vaqtlar. Qanday to'liqlanib yotgan, bag'rida qanday ajoyib baliqlar yashagan! Kemalar bir ketishda tonna-tonna ov bilan qaytganlar. Men Orolni, uning shovullab turishi-yu, qirg'oqlarga shoppillab urib turgan to'liqlarini ko'rmaganman. Lekin eshitgan gaplarimdan bilaman-ki, uning qirg'og'ida xayol surib tursang dengizdan mayin, salqin havolar keladi. Orolning chetlarida takalliklarning, u yoqdan bu yoqqa, bu yoqdan u yoqqa uchib o'tayotgan turli qushlarning yaqin-uzoq ovozlari tinmay eshilib turadi. Lekin haqiqatan ham shundaymi yo bu bir xayolmi, bilmayman.

U Orolni bolaligida shunday tasavvur etirdi. Hozir esa Orol desa ko'z oldiga million-million gektar sho'r-garava bosib yotgan, “chilt” etgan xayot nishoni yo'q, shovullagan shamollar yuz, ming, o'n minglagan kilometrarga ofatlar yog'dirib yotgan cheksiz maydon ko'z oldiga keladi. Maqar Orolning bugungi holatini ham ko'rmagan, bormagan. O'z-o'z, qanchalik dahshat bo'lishi mumkin u manzara. Uni tasavvur etishga uringanida yuraklari ezilib ketadi. U o'zini odam emas, kichkina, juda kichkina, bir jonotday his qiladi. Kaltakesakmi yo boshqami. U o'zini hatto echkimarday ham his qilolmaydi. Echkemar katta, u esa kichkina, ojiz va ko'rimsiz bir jonivor. Kaltakesak. Undan maydaroq va yoqimsiz nima bor? Agar bo'lsa Maqar shuning xud o'zi. Hatto kaltakesak ham emas[7].”

“Maqar” qissasi ekologik muammolar haqida chuqur ma'no beruvchi asar bo'lib, tabiat va hayvonlarni himoya qilish zarurligini ko'rsatadi. Bir so'z bilan aytganda “Maqar” qissasi inson faqat o'z manfaatini o'ylamasdan, tabiatga hurmat bilan munosabatda bo'lishi kerakligini o'quvchiga singdiradi.

ADABIYOTLAR

1. Шухрат Маткарим. Мақар. – Тошкент: “Тубо нашр”, 2024. 216 бет.
2. Алавлaб – сандироклаб
3. Шухрат Маткарим. Мақар. – Тошкент: “Тубо нашр”, 2024. 216 бет.
4. Шухрат Маткарим. Мақар. – Тошкент: “Тубо нашр”, 2024. 216 бет.
5. Шухрат Маткарим. Мақар. – Тошкент: “Тубо нашр”, 2024. 216 бет.
6. Шу китоб
7. Шухрат Маткарим. Мақар. – Тошкент: “Тубо нашр”, 2024. 216 бет.